

GOK-wijs: kwaliteitsverwachtingen en kwaliteitsbeelden

Referentiekader voor gelijke onderwijskansen

versie 8/6/21

PBD-GO!

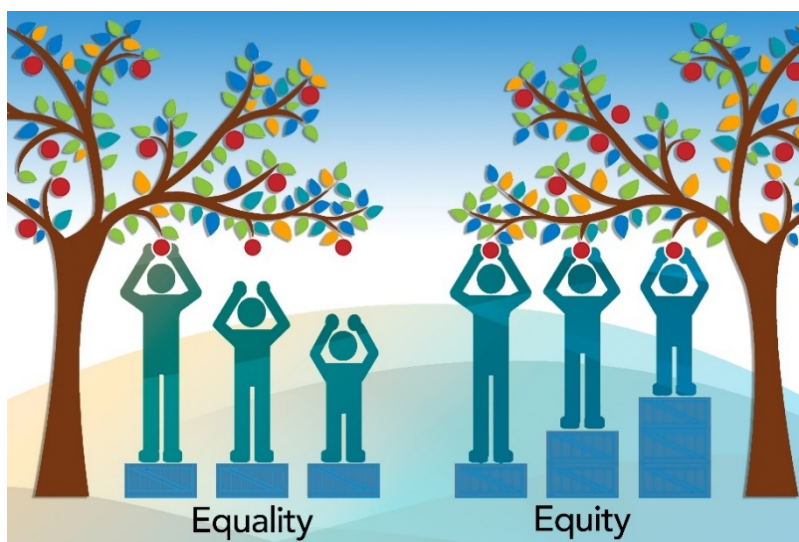
1. Inleiding

1.1 Doel van GOK-wijs

Gelijke onderwijskansen realiseren betekent voor het GO! dat elke leerling, ongeacht zijn sociaaleconomische of etnisch-culturele thuiscontext, excellent onderwijs krijgt. De kloof in onderwijsuitkomsten naar sociaaleconomische en etnische herkomst herleiden we tot een minimum.

Kansen van leerlingen op een succesvolle schoolloopbaan hangen nog steeds sterk samen met het **sociaal milieu** waarin ze leven. Verklaringen zijn onder meer de materiële situatie, de ongelijke toegang tot cultuuroederen, de afstand tussen de thuiscultuur en de schoolcultuur, de kloof tussen de thuistaal en de taal van de klas en de verschillen in onderwijsondersteuning die de ouders bieden.

Het doel moet zijn om alle leerlingen gelijke startkansen te geven. Sociaal kwetsbare leerlingen geef je daarom een duwtje in de rug, of je zet, zoals in onderstaande figuur, een grotere krat onder de voeten van de kinderen die het nodig hebben. GOK-wijs concretiseert juist deze ondersteuning.

Onze GO! scholen moeten hun gelijke onderwijskansenbeleid expliciteren en er een draagvlak voor creëren bij het personeel. Ze zijn zelf verantwoordelijk voor het formuleren van hun streefdoelen, indicatoren en tijdspaden voor hun GOK-beleid. De scholen doen dit op basis van de kwaliteitsverwachtingen uit het Referentiekader voor Onderwijskwaliteit ("OK-kader"). De inspectie neemt de controle op het GOK-beleid mee op in haar reguliere doorlichting.

Samengevat is de bedoeling van GOK-wijs om:

- scholen te ondersteunen bij de reflectie en het **expliciteren van hun GOK-beleid**. Dit impliceert ondersteuning bij het formuleren van hun **streefdoelen en indicatoren**;
- een bril te zijn waarmee onderwijsprofessionals kijken naar de **impact van het schoolbeleid** op leerlingen die vanuit een sociale achterstandspositie vertrekken;

- een instrument te zijn voor een **bewustwording rond de bredere sociale achterstellingsmechanismen** in ons onderwijs en de noodzaak om die aan te pakken;
- een instrument te zijn dat helpt bij de **strategische reflectie over efficiënte manieren om hun extra middelen in te zetten** ten behoeve van sociaal kwetsbare leerlingen;
- en aldus een instrument te zijn om de **GOK-praktijken** te herdenken en te verbeteren.

1.2 Proces van totstandkoming

GOK-wijs is een product dat tot stand gekomen is in cocreatie tussen de centrale administratieve diensten van GO!, de pedagogische begeleidingsdienst en de permanente ondersteuningscel voor CLB's enerzijds en de scholen anderzijds. In totaal hebben een **zeventigtal onderwijsprofessionals** uit scholen tijdens drie digitale workshops meegewerkt aan de formulering van GOK-wijs en in een tweede ronde ook hun feedback gegeven op het product. Het perspectief van de ouders is meegenomen dankzij de samenwerking met GO! ouders.

GOK-wijs stelt de vraag waaraan sociaal kwetsbare leerlingen specifiek nood hebben. Daarom leverden ook **ervaringsdeskundigen in armoede en etnisch-culturele minderheden** een bijdrage. Een digitale workshop werd georganiseerd met ervaringsdeskundigen in armoede dankzij het netwerk tegen armoede. Ook het Minderhedenforum leverde feedback vanuit de hoek van etnisch-culturele minderheden¹.

GOK-wijs is ten slotte ook een **evidence-informed instrument**: het is zoveel mogelijk gesteund op actuele resultaten van (nationaal en internationaal) wetenschappelijk onderzoek. In GOK-wijs is aangegeven op welke wetenschappelijke gegevens de input gebaseerd is. Daarvoor is een literatuurstudie gedaan. Ten slotte is er ook feedback verzameld bij een aantal **academici** die in de materie onderlegd zijn².

2. R-OK wijs

Kwaliteitsontwikkeling is een draaiende motor voor het steeds beter en effectiever maken van de ontwikkeling van elke lerende. Binnen het **R-OK** formuleert de onderwijsinspectie de kwaliteitsverwachtingen als een opdracht voor het schoolteam, m.a.w. het is belangrijk dat directeurs en leraren erin slagen om vorm te geven aan de kwaliteitsverwachtingen en de bijhorende kwaliteitsbeelden.

De pedagogische begeleidingsdienst ontwikkelde daarom **R-OK-wijs**: een document dat toelaat om de kwaliteitsverwachtingen en bijhorende kwaliteitsbeelden te ontdekken, te begrijpen en ermee aan de slag te gaan tot op de klasvloer. De tool kan bovendien gebruikt worden als hulp om de onderwijskwaliteit op een systematische manier te onderzoeken en verder te ontwikkelen. R-OK-wijs blijft de basis. Met GOK-wijs kijken we nu met een **aanvullende GOK-bril** naar de kwaliteitsverwachtingen uit het R-OK. Het R-OK vormt dan ook het kader (zie onderstaande figuur) voor GOK-wijs. We focussen daarbij op de rubrieken “ontwikkeling stimuleren” (groen) en “beleid” (magenta).

¹ Speciale dank gaat uit naar Nele Schroyen, stafmedewerker van het Netwerk tegen Armoede, voor de organisatie van de workshop met ervaringsdeskundigen in de armoede, en naar Sanghmitra Bhutani, voor de feedback vanuit het Minderhedenforum.

² Speciale dank gaat uit naar Prof. Dimo Kavadias, Prof. Orhan Agirdag, Prof. Ides Nicaise en Prof. Goedroen Juchtmans.

1. Context en input

2. Resultaten en effecten

- R1 De school bereikt de **minimaal gewenste output** bij een zo groot mogelijk groep van lerenden.
- R2 De school streeft naar **welbevinden en betrokkenheid** bij alle lerenden en het schoolteam en naar **tevredenheid** bij ouders en bij andere relevante partners.
- R3 De school streeft bij elke lerende naar zoveel mogelijk **leerwinst**.
- R4 De school stimuleert de **studievoortgang** van elke lerende.
- R5 De school waarborgt de **toegang tot onderwijs** voor elke lerende.
- R6 De school streeft naar **effecten op langere termijn** bij alle lerenden.

4. Kwaliteitsontwikkeling

- K1 De school ontwikkelt haar kwaliteit vanuit een **gedragen visie** die vertaald is in de onderwijsleerpraktijk.
- K2 De school **evalueert haar werking** cyclisch, systematisch en betrouwbaar vanuit de resultaten en effecten bij de lerenden.
- K3 De school **borgt en ontwikkelt de** kwaliteit van de onderwijsleerpraktijk.

3. Ontwikkeling stimuleren

Doelen

- D1 Het schoolteam realiseert doelgericht een **brede en harmonische vorming** die betekenisvol is.
- D2 Het schoolteam hanteert doelen die sporen met het **gevalideerd doelenkader** en zorgt voor **samenhang** tussen de doelen.
- D3 Het schoolteam hanteert **uitdagende en haalbare doelen**.
- D4 Het schoolteam **expliciteert de doelen en de beoordelingscriteria**.

Vormgeving onderwijsleerproces en leef- en leeromgeving

- V1 Het schoolteam en de lerenden creëren samen een **positief en stimulerend school- en klimate**.
- V2 Het schoolteam en de lerenden gaan positief om met **diversiteit**.
- V3 De **leef- en leeromgeving** en de **onderwijsorganisatie** ondersteunen het bereiken van de doelen.
- V4 Het schoolteam biedt een **passend, actief en samenhangend onderwijsaanbod** aan.

Begeleiding

- B1 Het schoolteam geeft de begeleiding vorm vanuit een **gedragen visie en systematiek** en volgt de **effecten** van de begeleiding op.
- B2 Het schoolteam biedt begeleiding zowel op het vlak van **leren en studeren, onderwijsloopbaan, psychisch en sociaal functioneren als preventieve gezondheidszorg**.
- B3 Het schoolteam biedt elke lerende een **passende begeleiding** met het oog op gelijke onderwijskansen.
- B4 Het schoolteam geeft de begeleiding vorm **samen met de lerende, de ouders/ thuisomgeving en andere relevante partners**.

Opvolging

- O1 Het schoolteam geeft de lerenden adequate **feedback** met het oog op de voortgang in het leer- en ontwikkelingsproces.
- O2 Het schoolteam **evalueert op een brede en onderbouwde wijze** het onderwijsleerproces en het behalen van de doelen.
- O3 Het schoolteam **stuurt het onderwijsleerproces** bij op basis van de feedback- en evaluatiegegevens.
- O4 Het schoolteam **beslist en rapporteert onderbouwd** over het behalen van de doelen bij de lerende.

5. Beleid

Beleid

- BL1 De school ontwikkelt en voert een **gedragen, geïntegreerd en samenhangend beleid** rekeninghoudend met haar (pedagogisch) project.
- BL2 De school geeft haar organisatie vorm op het vlak van **cultuur en structuur**.
- BL3 De school werkt **participatief en responsief**.
- BL4 In de school heerst een **innovatieve en lerende organisatiecultuur**.
- BL5 De school bouwt **samenwerkingsverbanden** uit die het leren en onderwijzen ten goede komen.
- BL6 De school **communiceert transparant** over haar werking met alle betrokkenen.
- Onderwijskundig beleid**
- BL7 De school ontwikkelt en voert een **doeltreffend beleid** op het vlak van **leren en onderwijzen**.
- Personeels- en professionaliseringsbeleid**
- BL8 De school ontwikkelt en voert een **doeltreffend personeelsbeleid** dat integraal en samenhangend is.
- BL9 De school ontwikkelt en voert een **doeltreffend professionaliseringsbeleid** en heeft hierbij specifieke aandacht voor **beginnende leraren**.
- Financieel en materieel beleid**
- BL10 De school ontwikkelt en voert een **doeltreffend financieel en materieel beleid**.
- BL11 De school beheerst de **kosten** voor alle lerenden.
- Fysieke en mentale veiligheid van de leef-, leer- en werkomgeving**
- BL12 De school ontwikkelt en voert een **doeltreffend beleid** met het oog op de **fysieke en mentale veiligheid van de leef-, leer- en werkomgeving**.

3. Kwaliteitsverwachtingen en kwaliteitsbeelden rond GOK

Hierna zijn de kwaliteitsverwachtingen en kwaliteitsbeelden die een relevante link hebben met GOK concreter ingevuld.

3.1 De school stimuleert de ontwikkeling van de lerende

3.1.1 De school stelt doelen voor de lerenden

D3 Het schoolteam hanteert uitdagende en haalbare doelen.

Het schoolteam heeft zicht op de beginsituatie van de lerenden en benut dit bij het vooropstellen van de doelen. De leer- en ontwikkelingsbehoeften vormen hierbij het uitgangspunt. Het schoolteam doet dit om met zoveel mogelijk lerenden het gemeenschappelijk curriculum te realiseren. Door het evenwicht tussen haalbare en uitdagende doelen te bewaken, verhoogt het schoolteam immers de kans op succeservaringen, de motivatie en het effect op leren.

Als sociaal kwetsbare leerling kies ik voor een school die:

- haar doelgroeperlerlingen duidelijk identificeert en als toetssteen gebruikt voor (zelf)evaluatie op schoolniveau;
- de beginsituatie van sociaal kwetsbare leerlingen in kaart brengt;

- activiteiten organiseert waardoor ze leer- en ontwikkelingsbehoeften van sociaal kwetsbare leerlingen beter leert kennen;
- er alles aan doet zodat sociaal kwetsbare leerlingen alle mogelijkheden kunnen benutten om het *gemeenschappelijk curriculum* te realiseren;
- die structuur brengt voor sociaal kwetsbare leerlingen.

Als sociaal kwetsbare leerling kies ik voor leerkrachten die:

- goed weten hoe sociaal kwetsbare kinderen, jongeren of volwassenen leren;
- goed weten wat sociaal kwetsbare kinderen en jongeren al kennen en kunnen;
- goed weten wat een sociaal kwetsbare leerling nodig heeft om goed te kunnen leren;
- interessante en uitdagende opdrachten maken voor sociaal kwetsbare jongeren zodat de motivatie verhoogt;
- speciaal focussen op de talenten van sociaal kwetsbare jongeren, een waarderende benadering hebben voor die jongeren en hen zoveel mogelijk succes laten ervaren;
- speciale aandacht hebben voor het zelfbewustzijn van sociaal kwetsbare leerlingen rond waar ze staan op vlak van kennen en kunnen en het herkennen van doelen;
- stereotypen bij het formuleren van doelen vermijdt. Niet elke leerling met migratieachtergrond is kansarm, net zomin dat die zonder migratieachtergrond per definitie kansrijk zijn.

3.1.2 De school geeft het onderwijsleerproces en de leef- en leeromgeving vorm

V1

Het schoolteam en de lerenden creëren samen een positief en stimulerend school- en klasklimaat.

Een positief en stimulerend school- en klasklimaat gebaseerd op veiligheid, vertrouwen en wederzijds respect en solidariteit vormt de basis van de schoolwerking. Om dit te realiseren investeren het schoolteam en de lerenden in positieve en ondersteunende relaties en interacties. Een dergelijk klimaat betekent ook dat het schoolteam met inspraak van de lerenden duidelijke afspraken en regels maakt en deze consequent hanteert.

Als sociaal kwetsbare leerling kies ik voor leerkrachten die:

- **Sensitief zijn voor sociale en culturele achtergronden.** Dit omvat (1) een basishouding die open, respectvol en uitnodigend is. De eerste doelstelling is in contact treden met elkaar en verbondenheid zoeken, door zich aan te sluiten bij ideeën en oplossingen van de leerlingen of de ouders, om pas dan uit te wisselen rond het eigen advies; (2) kennis

hebben van je eigen culturen, geschiedenissen en gevoeligheden en de achtergronden van de ander. Ook een goed begrip van migratie op het leven en de beleving van de jongere in belangrijk. (3) Cultuursensitief zijn betekent ook het vermijden van stereotype opvattingen: de leerkracht kan bepaalde opvattingen of gedragingen niet automatisch toeschrijven aan de vermeende cultuur van het land van herkomst of de sociale achtergrond. De leerkracht toetst steeds af of interpretaties wel kloppen;

- **inzichten over hun leerlingen gebruiken in het ontwikkelen van een open en respectvolle houding ten aanzien van culturen.** Bij het praten over cultuurkenmerken houden ze wel volgende zaken voor ogen: (1) Praat niet alleen over culturele folklore zoals eetgewoonten en feesten, stel ook dieperliggende cultuurkenmerken zoals waarden en normen, omgangsvormen en mensbeelden aan de orde; (2) bespreek cultuurkenmerken op een open manier en vanuit het perspectief van gelijkwaardigheid conform het PPGO! Leer de leerlingen vanuit verschillende culturele invalshoeken naar de realiteit te kijken, (3) Laat leerlingen ontdekken dat ook binnen culturele of etnische groepen mensen verschillen, (4) pin leerlingen uit etnische minderheden niet vast op één van hun identiteiten; (5) breng het PPGO! begrip “wederkerigheid” op de voorgrond: laat aandacht ook uitgaan naar verbindende identiteiten zoals stedelijke of schoolse identiteit. Focus niet alleen op verschillen tussen etnische minderheden en de “meerderheidsgroep”, maar ook op gelijkenissen, (6) Beeld etnische minderheden niet alleen af in een slachtofferrol, (7) portretteer leerlingen uit etnische minderheden die succesvol zijn niet als leerlingen met buitengewone capaciteiten die buitengewone prestaties geleverd hebben, (8) beeld etnische minderheden af of beschrijf ze in alle sociale klassen, (9) bevraag hen als experts over verschillende onderwerpen (en niet alleen “hun cultuur”);
- **leerlingen ook bekijken vanuit een sensitiviteit voor diversiteit in het algemeen:** een leerling is niet alleen zijn/haar cultuur, of niet alleen zijn of haar levensbeschouwing. De leerkracht bekijkt alle persoonskenmerken van de leerling: gender, etniciteit, kansarmoede, andere thuistaal... De leerkracht vermijdt om alleen te kijken naar zichtbare kenmerken zoals taal en levensbeschouwing, maar ook te kijken naar minder zichtbare, zoals armoede;
- **de sociale afkomst en leefomgeving van zijn/haar leerlingen kent** en zich bewust is van het feit dat beide de prestaties en het gedrag van leerlingen beïnvloeden. Leerkrachten die respectvol met die informatie omgaan;
- **consequent hoge verwachtingen stellen aan kwetsbare leerlingen:** (1) die bewust werken aan het verbeteren en onderhouden van warme relaties met de leerlingen en in het bijzonder de leerlingen van wie we lagere verwachtingen hebben; (2) die de leerstof aanbieden aan alle leerlingen en geen lagere doelen stellen voor bepaalde groepen/ leerlingen. Dit betekent dat iedereen meedoet met de basisinstructie en dat er een verlengde instructie en/of pré instructie is voor de meest kwetsbare leerlingen; (3) die alle leerlingen gelijke kansen geven om de beurt te krijgen; (4) die leerlingen gelijkwaardige feedback geven. Als een leerling niet tot een antwoord komt, dan moeten leerkrachten vragen stellen en stappen inbouwen die helpen om tot een juiste formulering te komen. Als het desondanks niet lukt om tot een antwoord te komen dan gaat de beurt naar een andere leerling, maar je komt altijd weer terug; (5) meer kansen geven om hun fouten zelf te proberen verbeteren; (6) meer tijd te geven om tijdens

leesactiviteiten ongestoord te lezen en zelf tot begrip van de tekst te komen; (7) meer kansen te geven om zelfregulerende vaardigheden te ontwikkelen en te oefenen; (8) expliciet hogere verwachtingen uiten omtrent de mate waarin ze in staat zullen zijn om uitdagende taken goed uit te voeren; (9) meer uitdagende, open, denkstimulerende vragen te stellen; (10) niet prioritair persoonsgerichte feedback geven, maar ook taak-, proces- of zelfregulatiegerichte feedback; (11) aandacht heeft voor zijn niet-verbale communicatie: bijvoorbeeld bij oogcontact glimlacht de leraar meer; (12) in het algemeen bewust zijn van hoe verwachtingen over leerlingen worden gevormd: op basis van eerdere leerresultaten, de inzet van leerlingen en diagnoses van leerlingen;

- **hoge verwachtingen hebben, maar wel met veel ondersteuning en inzet op zelfvertrouwen en zelfbeeld en verminderde draagkracht die hiermee samenhangt:** (1) speel in op de erkenningsnoden van kinderen en jongeren: sociaal kwetsbare leerlingen worden geconfronteerd met stress en dragen een zware rugzak vol met negatieve ervaringen en onzekere leefsituaties met zich mee; (2) bouw een band op vanuit je vak, geef de kinderen vertrouwen, door ze te laten zien dat je om hen geeft. Zo willen ze graag voldoen aan die hoge verwachtingen;
- **alle leerlingen als leerbereid beschouwen**, ongeacht hun achtergrond of school waar ze toe behoren;
- die ook de dialoog aangaan met **ouders** rond de **verwachtingen van de ouders**;
- **die kiezen voor positieve discriminatie waar en wanneer nodig** in functie van meer gelijke uitkomsten.

Wetenschappelijke bronnen

- Meer over diversiteit in het onderwijs en hoe erop in te spelen: Agirdag, O. (2020), *Onderwijs in een gekleurde samenleving*, EPO.
- Meer over stereotypes en wat er aan te doen: Steele, C. (2011) *Whistling Vivaldi: How Stereotypes Affect Us and What We Can Do* & Jencks & Philips (eds.) (1998) *The Black White Test Score Gap*.
- Meer over het Pygmalion effect: Rosenthal, R. (2011). *The Pygmalion Effect and the Power of Positive Expectations*: <https://www.youtube.com/watch?v=hTghEXKNj7g> & <https://www.youtube.com/watch?v=4aN5TbGW5JA>
- Meer over de invloed van leerkrachtenverwachtingen op de ontwikkeling van leerlingen (2020): <https://duurzaamonderwijs.com/2020/03/03/de-invloed-van-leerkrachtverwachtingen-op-de-ontwikkeling-van-leerlingen-mechanismen-en-oplossingen/>; Good, T., & Lavigne, A. (2018). *Looking in classrooms. Eleventh edition*. New York: Routledge & Rubie-Davies, C. (2018). *Teacher expectations in education*. London: Routledge.

Instrumenten

- Pedagogisch cahier: Anderstalige nieuwkomers in het basisonderwijs: geen ‘apart’ verhaal – PBD-GO! – uitg. Politeia
 - Trauma en cultuursensitief werken in de klas bij leerlingen met een vluchtverhaal en anderen (2020). Zie: https://onderwijs.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/Trauma%20en%20cultuursensitief%20werken%20bij%20leerlingen%20met%20een%20vluchtverhaal%20en%20anderen_31012020.pdf
 - Faber, F., L. Voerman (2016) Didactisch Coachen. Hoge verwachtingen concreet maken met behulp van feedback, vragen en aanwijzingen. Zie: <https://www.kuleuven.be/thomas/algemeen/obed/item/5/43577/>
 - Hollingsworth, J. & Ybarra, S. (2015). Expliciete Directe Instructie: tips en technieken voor een goede les. Huizen: Uitgeverij Pica.
-

V2 Het schoolteam en de lerenden gaan positief om met diversiteit.

Diversiteit is een normaal gegeven waar iedereen dagelijks in verschillende situaties mee te maken krijgt. Het kan gaan om verschillen in taal, geslacht en gender, seksuele oriëntatie, religie, cultuur, socio-economische status, cognitieve en fysieke mogelijkheden, beleving, interesses, bezigheden, zienswijzen, behoeften... Deze diversiteit is een meerwaarde voor de ontwikkeling van lerenden indien het schoolteam ze in het onderwijsleerproces positief aanwendt. Zo bouwt het schoolteam aan een inclusieve cultuur.

Als sociaal kwetsbare leerling kies ik voor een school die:

- **diversiteit uitdraagt in zijn visie** en in zijn referentiedocumenten, en het ganze schoolteam betreft bij deze visie, net zoals leerlingenraad en oudervereniging;
- die een sfeer creëert die doet “voelen” dat **diversiteit erkend** wordt en positief ingezet, dat de school voor iedereen open staat (bijvoorbeeld in de communicatie, maar ook inrichting en aankleding van de school en klassen...);
- omgaan met diversiteit als een criterium opneemt bij de **aanwerving en evaluatie van het personeel**;
- **kennis verwerft rond de aanwezigheid van sociale, etnische, culturele en levensbeschouwelijke diversiteit op school** en over de plaats van de school in de gemeenschap;

- **diversiteit nastreeft in ouderraad, leerlingenraad en het lerarenteam;**
- **aandachtig is voor mogelijke stereotypen en vooroordelen** in het inschrijvingsbeleid, het evaluatie- en attestingsbeleid en het tuchtbeleid;
- de **interlevensbeschouwelijke dialoog** stimuleert en een schoolcultuur die de levensbeschouwelijke zoektocht van kinderen en jongeren cultiveert;
- **op zoek gaat naar datgene wat iedereen met elkaar verbindt.** Samen leren samenleven impliceert ook dat dit een **gedeeld engagement** is. Het samenleven veronderstelt de verwachting dat elke persoon instemt met de voorwaarden die het mogelijk maken om in gesprek te gaan en deze onderschrijft. Het gaat dan om de persoonsgebonden waarden (zoals respect en openheid), en de waarden die eigen en gemeenschappelijk zijn aan onze democratische samenleving en rechtsstaat. Ons pedagogisch project wil beschermen tegen druk die leerlingen kan verhinderen om eigen keuzes te maken en actief optreden tegen discriminatie en uitsluiting. Geen enkel onderwerp wordt ten slotte uitgesloten van behandeling tijdens de lessen of van wetenschappelijk en pedagogisch onderzoek.
- **discriminatie consequent aanpakt** door (1) aandacht te hebben voor verschillende vormen van discriminatie en die ook aan elkaar te verbinden; (2) gebruik maakt van ervaringsverhalen rond discriminatie; (3) jongeren laat oefenen met concrete situaties van discriminatie en hoe je hierop kan reageren; (4) jongeren tips geven over hoe je melding kan maken van discriminatie en hun wijzen op hun rechten; (5) leerkrachten vormen in hoe ze zelf in moeten grijpen bij het zien van discriminatie in de klas of op school; (6) consequent en herhaaldelijk verwijzen naar het PPGO! waarin “optreden tegen vormen van discriminatie of uitsluiting op basis van geslacht, gaardheid, etniciteit, overtuiging of andere kenmerken” gepromoot wordt.
- **de competentie ‘omgaan met diversiteit’ nastreeft bij leerlingen en leerkrachten:** Dit betekent prioritair dat leerlingen en leerkrachten (1) diversiteit zien als een normaal fenomeen waar iedereen dagelijks in verschillende situaties mee te maken krijgt; (2) vooroordelen en veralgemeningen waar mogelijk en wenselijk vermijden, (3) zich bewust zijn en zich onthouden van elke vorm van discriminatie; (4) gebeurtenissen, contexten en personen vanuit verschillende perspectieven bekijken; (5) functioneren in verschillende contexten, steeds wisselende omstandigheden en nieuwe situaties; (6) kiezen voor dialoog en samenwerking; (7) leren van andermans visies, ervaringen en competenties;
- **de thuistaal van de leerling erkent:** (1) die denkt in taalrijkdom in plaats van taalachterstand, (2) die de meertalige beginsituatie in kaart en doelen stelt, hieraan acties koppelt en die vertaalt in afspraken die door het hele team gedragen worden (via bijvoorbeeld screening in onthaalbeleid of een gesprek in de klascontext); (3) die meertaligheid op school zichtbaar maakt voor alle leerlingen; (4) die meertaligheid een weloverwogen en positieve plaats geeft in de klas; (5) die, vermits het erom gaat het Standaardnederlands te beheersen, duidelijke afspraken maakt over het gebruik van de thuistaal met eenduidige sociale taalregels in het talenbeleidsplan en het schoolreglement; (6) die de ouders informeert hoe ze hun kinderen een zo rijk mogelijk taalaanbod in de moedertaal kunnen geven en hen zo ten volle taalexperthen kunnen laten zijn (bijvoorbeeld door gesprekken in de moedertaal te voeren, door liedjes te zingen of naar televisieprogramma’s in de moedertaal te kijken); (7) door hen de boodschap te geven dat het Standaardnederlands nuttig is door bijvoorbeeld de taal ook zelf te willen en te durven spreken; (8) dat ten slotte hierbij wel rekening houdt met

gezinnen die in een “taalarme” context leven, die een beperkt taalpatroon hebben en/of analfabeet;

- **proactief in dialoog gaat met de lokale gemeenschap:** die organisaties en partners in kaart brengt die representatief zijn voor de schoolpopulatie;
- **leerlingen ook beschermt tegen druk die kan verhinderen om eigen keuzes te maken;**
- **ruimte creëert voor het voeren van een diversiteitsdebat** en die het potentieel van de leerplannen hiervoor gebruikt: lessen over migratie als een terugkerend maatschappelijk fenomeen, het bestuderen van biografisch werk over diverse familiegeschiedenissen, het vergelijken van voorstellingen van diversiteit in literatuur, film en kunsten. Geschiedenislessen zijn geschikt om het bewustzijn van sociaal en cultureel pluralisme en diversiteit bij de leerlingen aan te scherpen.
- Inzet op **sociaal gestuurd leren**, meer bepaald op opdrachten waarin kinderen een gemeenschappelijk doel moeten bereiken, en waarbij ze afhankelijk van elkaar zijn op de opdracht tot een goed einde te brengen;
- **alle vormen van academische segregatie** (zittenblijven, B- en C-attesten, BuO-verwijzingen, schotten tussen onderwijsvormen en studierichtingen) **kritisch bekijkt en zo minimaal mogelijk houdt.**

Als sociaal kwetsbare leerling kies ik voor leerkrachten die:

- op zoek gaan naar **linken tussen eindtermen, ontwikkelingsdoelen en leerplannen** enerzijds **en omgaan met diversiteit** anderzijds;
- aandacht hebben voor het “**metaperspectief**” van hoe naar kennis wordt gekeken, en zich de vraag stellen: vanwaar komt de leerstof zoals we ze leren?
- **technieken en methoden gebruiken die aantoonbaar de academische prestaties van minderheden verbeteren:** waardeaffirmatie-interventie, coöperatief leren, co-gestuurd leren en brede school;
- Inzet op **sociaal-gestuurd leren** als een werkvorm om etnische vooroordelen te verminderen en het “samen leven” te bevorderen;
- **zelfkritisch zijn en het eigen gedrag beoordelen ten aanzien van kwetsbare leerlingen:** die zelf bewust omgaan met de gedragingen en signalen die soms, zonder dat ze dat zelf beseffen, het leren en de ontwikkeling van kwetsbare leerlingen negatief beïnvloeden;
- **met open vizier in dialoog gaan en discussies gebruiken om er pedagogisch mee aan de slag te gaan.**

Bronnen

- Inspelen op de meertalige realiteit in het GO! Visie, vragen en antwoorden. Visietekst van het GO! (2017)

- Agirdag, O. (2020), Onderwijs in een gekleurde samenleving, EPO.
- Agirdag & Kambel, (2017), Meertaligheid en onderwijs.
- Felten, H., Broekroelofs, R. & Van de Kamp, J., Wat werkt in het verminderen van vooroordelen en discriminatie onder kinderen op de basisschool? Opgroeien zonder vooroordelen. Kennisplatform Integratie en Samenleving: https://mijnpro.g-o.be/mijn-organisatie-site/kennis-informatie-site/beleidsbib-site/Documents/opgroeien_zonder_vooroordelen-def.pdf
- Juchtmans, G. & Nicaise, I., Kleur in mijn klas. Kinderen over levensbeschouwelijke diversiteit op school. Lannoo.
- Pulinx, R. (2017). The dynamics of teachers' beliefs about language, citizenship and social interaction: echoes of monolingualism in Flemish classrooms.
- Grütter, J., & Tropp, L. R. (2019). How friendship is defined matters for predicting intergroup attitudes: Shared activities and mutual trust with cross-ethnic peers during late childhood and early adolescence. *International Journal of Behavioral Development*, 43(2), 128-135.
- Tropp, L. R., & Pettigrew, T. F. (2005). Relationships between intergroup contact and prejudice among minority and majority status groups. *Psychological Science*, 16(12), 951-957.
- Tropp, L. R., & Prenovost, M. A. (2008). The role of intergroup contact in predicting children's interethnic attitudes: Evidence from meta-analytic and field studies. In S. R. Levy & M. Killen (Eds.), *Intergroup attitudes and relations in childhood through adulthood* (pp. 236-248). Oxford University Press.

Instrumenten

- Screeningsinstrument voor diversiteit van het schoolbeleid: http://www.cteno.be/gok/iframe/screeningsinstrument_2008_diversiteit_schooleleid_bao_voorbeelden_en_tips.pdf
- DISCO ("Diversiteitsscreening Onderwijs"): <https://barometerdisco.firebaseapp.com/start>. Dit is een meet- en reflectie-instrument dat de houding en het competentiegevoel van leraren inzake omgaan met diversiteit in het onderwijs in kaart brengt.
- GO! Handleiding Omgaan met levensbeschouwelijke, etnische en culturele diversiteit (2020).
- Klasse geeft een aantal didactische wenken: Racisme op de basisschool: wat doe je ertegen? Zie: <https://www.klasse.be/53960/racisme-op-de-basisschool-wat-doe-je-ertegen/>
- Kleur Bekennen reikt leermiddelen aan voor omgang met racisme en discriminatie: <https://www.klasement.net/wereldburgerschapeducatie/lesmateriaal>

- Eva Dierckx (2016) geeft wenken wat kleuterleraren kunnen doen: erover praten, bijvoorbeeld aan de hand van kinderboeken, juiste informatie geven aangepast aan de leeftijd, alledaagse diversiteit elke dag tonen, reageren, verschillen én gelijkenissen verkennen, actie ondernemen en enthousiast blijven.
- Voor concrete didactische werkvormen voor omgang met diversiteit zie: <https://www.studioglobo.be/nl/article/breng-de-wereld-je-kleuterklas>.
- Vertaalfiches van Klasse ten behoeve van communiceren met ouders in andere talen: <https://www.klasse.be/4472/meertalig-communiceren-met-ouders-metvertaalfiches/>
- Onderzoekers van KIS bestudeerden honderden wetenschappelijke studies waarin is uitgezocht hoe je stereotypen, vooroordelen en discriminatie kunt verminderen, maar ook wat juist niet werkt. Zij hebben de resultaten van deze studies vertaald naar praktische handvaten voor in de klas. https://www.kis.nl/sites/default/files/7-tips-discriminatie-onderwijs_0_0_0.pdf

Vormingsaanbod

- Het **Agentschap Integratie en Inburgering, IN-Gent en Atlas Integratie en Inburgering Antwerpen scholen** op beleidsniveau, werken ze samen aan de draagkracht van leraren en geven ze advies, vorming en begeleiding rond diversiteitsvraagstukken: (1) Voor grondgebied Antwerpen: <http://www.atlas-antwerpen.be>. Atlas geeft verschillende vormingen, ook voor secundaire scholen. Scholen hebben de keuze uit verschillende thema's: "Mensen, migranten en papieren", "Integratie, hoe kijk je ernaar?", "Superdiversiteit: gedeeld verleden, gedeelde toekomst". (2) Voor grondgebied Gent: <https://www.in-gent.be/>. IN-Gent biedt verschillende vormingen aan die handvaten aanreiken om met de diverse realiteit in de organisatie om te gaan. Het gaat om een mix van theoretische modellen en praktische tips en oefeningen die je meteen kan toepassen in de dagelijkse praktijk. (3) Voor de rest van Vlaanderen en Brussel: <https://integratie-inburgering.be/vormingen>. Het Agentschap Integratie en Inburgering biedt verschillende vormingen aan om organisaties te ondersteunen in hun diversiteitsbeleid. Het gaat onder andere om vorming rond praktijkgerichte manieren voor het omgaan met verschillende culturen binnen de eigen doelstellingen en verwachtingen.
- **School zonder Racisme biedt een workshop en een traject aan om scholen te ondersteunen** bij het ontwikkelen van een visie op diversiteit: "Ontwikkeling van visie op diversiteit op jouw school": <https://www.schoolzonderracisme.be/zicht-op-visie-ontwikkeling-van-visie-op-diversiteit-op-jouwschool>;
- Bij het realiseren van de visie kunnen scholen gebruikmaken van de expertise van de **Pedagogische begeleidingsdienst**. (1) In de eerste plaats kunnen zij hun SPOC (Single Point of contact) aanspreken voor informatie rond het opzetten van een meertalenbeleid volgens de kwaliteitscirkel. De extra inhoudelijke ondersteuning kan geboden worden door de specialisten taal. (2) Een tweede complementaire piste is die van een positief partnerschap tussen scholen en CVO's. Heel wat CVO's bouwen op een grote expertise Nederlands als tweede taal, vreemde talen en op een lange traditie in werken met anderstalige lerenden. In het kader van meertaligheid biedt een CVO niet alleen veel kansen voor lerenden om diverse vreemde talen te leren. Een CVO kan ook de professionalisering in de vakkennis van leerkrachten opnemen. Er bestaan nu al

initiatieven voor leerkrachten basisonderwijs die beter Frans willen leren of vakleerkrachten uit het secundair onderwijs die hun vak in CLIL willen geven. Een CVO kan vorming geven aan CLB-medewerkers over termen uit de leerlingenbegeleiding die in andere talen gangbaar zijn. Dit helpt om anderstalige ouders correct en duidelijk te informeren over de schoolloopbaan van hun kind. Het aanbod van AN in kleuter- en lager onderwijs, OKAN in het secundair onderwijs en NT2 in het volwassenenonderwijs biedt dus kansen om samen te netwerken en aan de slag te gaan met het meertalige kapitaal en het meertalenbeleid in de scholengroep.

V3 De leef- en leeromgeving en de onderwijsorganisatie ondersteunen het bereiken van doelen.

De leef- en leeromgeving verwijst naar de situatie waarin de lerende leeft en leert. Wanneer men specifieke inspanningen levert om het leren van de lerende gericht te ondersteunen, spreken we van onderwijzen. De fysieke omgeving, de infrastructuur en de aanwezige leer- en onderwijsmiddelen beïnvloeden het leren van de lerende. Naast de leeromgeving ondersteunt ook de onderwijsorganisatie het bereiken van de doelen. Twee elementen spelen hierbij onder meer een rol: de onderwijstijd en de groeperingsvormen. Het schoolteam wendt de onderwijstijd en de groeperingsvormen doordacht aan. Elke lerende krijgt voldoende tijd en kansen om te leren en te oefenen. Groeperingsvormen verwijzen naar vele mogelijke vormen van werken met individuen, kleine of grote klasgroepen, heterogene of homogene groepen, klasoverstijgend werken...

Als sociaal kwetsbare leerling kies ik voor een school die:

- flexibele leerwegen ondersteunt en het jaarklassensysteem durft te doorbreken;
 - de onderwijstijd effectief benut en differentieert in onderwijstijd;
 - inspeelt op de aanwezige verschillen in de klas door flexibel en gevarieerd met groeperingsvormen te werken;
 - differentiatie steeds aanwendt met het behalen van het gemeenschappelijk curriculum als uitgangspunt, en daarbij vermijdt om met een eigen lat voor leerlingen te werken;
 - systematisch inzet op een gedifferentieerde en geïntegreerde aanpak met onder andere gerichte bijlessen door leerkrachten tijdens de schooluren. Het gaat om allerlei vormen van extra ondersteuning of extra instructie die aan sociaal kwetsbare leerlingen wordt gegeven in kleine groepen of individueel, met als bedoeling de betrokken leerlingen kansen te geven de leerstof beter te verwerken.
-

Als sociaal kwetsbare leerling kies ik voor leerkrachten die:

- aandacht hebben voor spontane kleinschalige “tutor” interventies;

- leerkrachten die aandacht hebben voor de randvoorwaarden opdat ook sociaal kwetsbare leerlingen een grotere rol in de aansturing van het eigen leerproces kunnen opnemen.

Bronnen

- Hirtt et al., 2013
- Juchtmans, G., Smet, M. & De Witte, K. (2020). Hoe basisscholen werken aan gelijke onderwijskansen na het nieuwe omkaderingssysteem (2012). Een kwalitatieve studie naar het aanwendingsbeleid- en praktijk van Vlaamse basisscholen. Steunpunt Onderwijsonderzoek, Gent.
- Dietrichson, J., Bog, M., Filges, T., & Jorgensen, A. (2017). Academic interventions for elementary and middle school students with low socioeconomic status: a systematic review and meta-analysis. *Review of Educational Research*, **87**, 243-282
- Nickow, A., Oreopoulos, P., Quan, V. (2020), The impressive effects of tutoring on PreK-12 learning: a systematic review and Meta-analysis of the experimental evidence. Zie: <https://www.nber.org/papers/w27476>.

Instrumenten

- Pedagogisch cahier: Anderstalige nieuwkomers in het basisonderwijs: geen 'apart' verhaal – PBD-GO! – uitg. Politeia

3.1.3 De school begeleidt de lerenden

B2	Het schoolteam biedt begeleiding zowel op het vlak van leren, leerloopbaan, sociaal-emotionele ontplooiing als fysiek welzijn.
-----------	---

Met het oog op het bereiken van de doelen met alle lerenden biedt het schoolteam leerbegeleiding aan. Ze heeft daarbij onder meer aandacht voor het stimuleren van de metacognitieve kennis en vaardigheden. Hiermee worden de kennis en de opvattingen over het eigen denken en leren en het actief bewaken en bijsturen ervan bedoeld. De school geeft de lerende inzicht in zijn individuele competenties en ondersteunt een vlotte overgang tussen de verschillende leerperioden en organisaties. Horizonverruiming en keuzebekwaamheid vanuit de eigen interesses, talenten en competenties bij de lerende zijn hierbij belangrijke elementen. Het schoolteam besteedt ook aandacht aan de sociaal-emotionele ontplooiing van de lerende en aan het fysieke welzijn.

Als sociaal kwetsbare leerling kies ik voor een school die:

- horizonverruiming en keuzebekwaamheid stimuleert bij sociaal kwetsbare leerlingen vanuit eigen interesses, talenten en competenties en stereotypen daarbij vermijdt;

- de lerenden en ouders stereotypevrij informeert over de verdere studie- en loopbaanmogelijkheden en daarbij enkel rekening houdt met de eigen competenties, interesses en talenten van sociaal kwetsbare leerlingen;
- klassenraden stimuleert om hoge verwachtingen te koesteren voor alle leerlingen (ongeacht hun sociale of migratie achtergrond) en daarbij stereotypevrije en ambitieuze studieadviezen te formuleren (bv niet te snel doorverwijzen naar B-stroom, minimaliseren van B- en C-attesten).

Als sociaal kwetsbare leerling kies ik voor leerkrachten die:

- zich bewust zijn van **(onbewuste) stereotypen** in leerloopbaanbegeleiding;
- de (mogelijke) kloof overbruggen tussen de eigen omgeving en de thuissituatie van de leerling (bijvoorbeeld praat- en dialoogcultuur);
- extra waakzaam zijn voor de niet-cognitieve uitkomsten van sociaal kwetsbare leerlingen, in het bijzonder het **vertrouwen in het eigen leerproces en het schoolwelbevinden**;
- **het positieve in sociaal kwetsbare leerlingen ontdekken** en naar boven halen en aan een positieve relatie met de lerende bouwt.

B3

Het schoolteam biedt elke lerende een passende begeleiding met het oog op gelijke onderwijskansen.

Om een passende begeleiding te realiseren, detecteert het schoolteam de mogelijkheden en de behoeften van de lerenden en differentieert ze waar nodig. Het schoolteam gaat ervan uit dat iedereen de kracht en de capaciteiten in zich heeft om te leren, te groeien en te veranderen. De sterktes van de lerenden vormen het uitgangspunt voor de begeleiding. Het schoolteam begeleidt de lerenden via een continuüm van zorg en/of via handelingsplanning. Een gefaseerde benadering van brede basiszorg, verhoogde zorg, uitbreiding van zorg, een individueel aangepast curriculum en/of handelingsplanning vormt de ruggengraat van de begeleiding. Een sterke brede basiszorg werkt preventief. Voor lerenden met specifieke onderwijsbehoeften plant het schoolteam redelijke en gepaste aanpassingen waaronder het inzetten van stimulerende, remediërende, differentiërende, compenserende en/of dispenserende maatregelen. Op die manier draagt het schoolteam bij tot het realiseren van gelijke kansen voor alle lerenden en tot inclusie.

Als sociaal kwetsbare leerling kies ik voor een school die:

- de leer- en ontwikkelingsbehoeftes van sociaal kwetsbare lerenden in kaart brengt;
- vertrekt vanuit competenties/talenten van de sociaal kwetsbare leerlingen;

-
- rekening houdt met de onderwijsbehoeften van de sociaal kwetsbare leerlingen.
-

B4

Het schoolteam geeft de begeleiding vorm samen met de lerende, de ouders/thuisomgeving en andere relevante partners.

Diverse actoren versterken de begeleiding door samenwerking en partnerschap. Lerenden en ouders (thuisomgeving) zijn gelijkwaardige partners en worden actief betrokken door het schoolteam. De begeleiding is transparant voor alle betrokkenen. Het schoolteam houdt rekening met andere culturen, opvoedingsstijlen en socio-economische milieus. Elke school van het leerplichtonderwijs werkt voor de begeleiding samen met een centrum voor leerlingenbegeleiding (CLB).

Als sociaal kwetsbare leerling kies ik voor een school die:

- streeft naar een gelijkwaardig partnerschap met ouders om samen na te denken over een gemeenschappelijke doelstelling: de succesvolle schoolloopbaan van het kind. Zo'n gelijkwaardig partnerschap veronderstelt (1) het geloof bij het schoolteam in het feit dat ouders *willen* betrokken worden bij de schoolloopbaan van hun kinderen, dat ze willen dat hun kinderen het beter zullen doen en hebben dan zij, dat zij de kansen grijpen die de ouders soms zijn misgelopen; (2) schoolteams die zich bewust zijn van de diverse redenen die aan de grondslag liggen van niet-deelname (bijvoorbeeld mogelijke schaamtegevoelens over inkomenstekort, een laag zelfbeeld, schrik dat kinderen anders behandeld zullen worden); (3) dat de deskundigheid van sociaal kwetsbare ouders in de verf wordt gezet door ouders bij het begin van het schooljaar uit te nodigen voor een gesprek over hun kind zodat de leraar het kind beter leert kennen en samen met de ouders nadenkt over passende begeleiding (4) rekening houdt met andere culturen, opvoedingsstijlen en socio-economische milieus, (5) het initiatief neemt voor de totstandkoming van het partnerschap; (6) zoekt om sociaal kwetsbare ouders mee te laten nadenken over het schoolbeleid;
 - die aandacht hebben voor informele, kleine contacten;
 - luisteren naar sociaal kwetsbare leerlingen, met hen praten over hoe ze hen willen doen leren, naar weerstand luisteren, niet enkel aanspreken op wat niet goed loopt; die vanuit een breed perspectief kijken naar waar iemand goed in is, niet alleen vanuit eindtermen.
-

3.1.4 De school volgt de ontwikkeling van lerenden op

O1

Het schoolteam geeft de lerenden adequate feedback met het oog op de voortgang in het leer- en ontwikkelingsproces.

Feedback geven aan lerenden verhoogt het leerrendement. Dit gebeurt in onderlinge wisselwerking tussen lerenden en teamleden en werkt het best ingebed in een klimaat van veiligheid en vertrouwen. Feedback is nauw verbonden met het stellen van doelen en leerbegeleiding en sluit aan bij de leerervaring van de lerenden.

Als sociaal kwetsbare leerling kies ik voor leerkrachten die:

- **bij feedback** rekening houden met context en achtergrond van leerlingen;
- bij het bepalen van de vorm van feedback zich goed bewust zijn van het belang van voorkennis, cultuur, opvoeding, vroegere leerervaringen;
- **helder communiceren met laag- en anderstaligen** en hierbij een transparante, concrete en operationele taal gebruiken.

O2

Het schoolteam evalueert op een brede en onderbouwde wijze het onderwijsleerproces en het behalen van doelen.

Evaluatie vormt een essentieel en integraal onderdeel van het leerproces van de lerende. Het schoolteam hanteert een onderbouwde visie op evaluatie. De evaluatie is breed en representatief voor de eigen doelen en het gevalideerde doelenkader. Het schoolteam kiest doordacht voor verschillende evaluatieprocedures en -instrumenten om betrouwbaar gegevens te verzamelen. De gehanteerde beoordelingscriteria zijn objectief en helder gecommuniceerd. De evaluatie is stimulerend en ontwikkelingsgericht en verloopt fair en transparant.

Als sociaal kwetsbare leerling kies ik voor een school die:

- studieoriëntering opvolgt in relatie tot sociaaleconomische achtergrond, thuistaal en migratieachtergrond. Klassenraden formuleren faire, ambitieuze studieadviezen voor alle leerlingen (ongeacht hun sociale achtergrond);
- werk maakt van de versterking van de capaciteit voor monitoring en evaluatie inzake gelijke onderwijskansen en datageletterdheid. Scholen die leerlingvolgsystemen ten volle leren benutten voor zelfevaluatie, maar ook instrumenten als Dataloop;
- zittenblijven, heroriëntering en schoolwisseling opvolgt als voorspellers van vroegtijdig schoolverlaten.

O3

Het schoolteam stuurt het onderwijsleerproces bij op basis van de feedback- en evaluatiegegevens.

Het schoolteam verzamelt, analyseert en interpreteert de evaluatiegegevens van de lerenden en stuurt op basis hiervan het onderwijsleerproces bij. Feedback leidt tot de nodige borging en bijsturing van het onderwijsleerproces.

Als sociaal kwetsbare leerling kies ik voor leerkrachten die:

- kort op de bal spelen door regelmatige evaluatie, monitoring en feedback en dit, indien nodig, onmiddellijk koppelen aan remediëring, zodat leerachterstand zich niet accumuleert.

Bronnen

- Hemmerechts, K. (2018) The fundamental embeddedness of education-related phenomena in human groups. The role of different forms of social capital.

3.2 De school voert een beleid, rekening houdend met haar context- en inputkenmerken

3.2.1 Beleid

BL1

De school ontwikkelt en voert een gedragen, geïntegreerd en samenhangend beleid rekening houdend met haar (ped)agogisch project.

De school ontwikkelt en expliciteert haar gedeelde waarden, missie en visie. Ze houdt hierbij rekening met haar context- en inputkenmerken. De school streeft duidelijke en gedragen doelen na en ontwikkelt een strategie. Ze stimuleert alle teamleden om zich hiervoor gezamenlijk in te zetten. In het beleid dat de school voert, is er gerichte aandacht voor zowel de onderwijskundige werking als voor het personeels- en professionaliseringsbeleid, het financieel en het materieel beleid. Keuzes op onderwijskundig vlak worden vertaald in het personeels- en professionaliseringsbeleid en het financieel en materieel beleid van de school.

Als sociaal kwetsbare leerling kies ik voor een school die:

- (binnen het ruimere OK-kader) een aantal duidelijke en gedragen **streefdoelen en indicatoren** formuleert op langere termijn voor gelijke onderwijskansen;

-
- **relevante partners (PBD, ONW, CLB) betreft** om vanuit deze verschillende invalshoeken te komen tot een totale beeldvorming van waaruit gericht keuzes worden gemaakt.
-

BL3 De school werkt participatief en responsief.

De school ontwikkelt een cultuur waarin participatie en dialoog belangrijke elementen zijn. Participatie is overleggen, afstemmen en rekening houden met elkaar. Vooral het uitwisselen van zienswijzen tussen de verschillende participanten en samen school maken is belangrijk. Dit verhoogt het draagvlak voor beslissingen en de betrokkenheid van het schoolteam en de lerenden. De school staat open voor externe vragen en verwachtingen en maakt hierbij bewuste en onderbouwde keuzes.

Als sociaal kwetsbare leerling kies ik voor een school die:

- er alles aan doet om sociaal kwetsbare leerlingen te betrekken in de leerlingenraad, en sociaal kwetsbare ouders in de schoolraad en de ouderwerking;
 - diversiteit omarmt en aandacht heeft voor verbinding binnen en buiten de schoolmuren.
-

BL4 In de school heerst een innovatieve en lerende organisatiecultuur.

In de school zijn de teamleden gericht op voortdurende ontwikkeling. De school initieert veranderingen om het leren en onderwijzen te verbeteren. Het schoolteam probeert nieuwe benaderingen en werkwijzen uit. De school stimuleert de samenwerking tussen de teamleden en het leren van en met elkaar met het oog op expertisedeling.

Als sociaal kwetsbare leerling kies ik voor een school die:

- **het leerkrachtenteam blijvend sensibiliseert over de effecten van sociaaleconomische achtergrond** op leerresultaten en welbevinden en hoe genomen acties door leerkrachten een impact hebben op de leerlingen;
 - door **reflectieve dialoog** bewustwording stimuleert bij haar professionals over de achterliggende mechanismen van onderwijsongelijkheid;
 - die haar professionals aanzet - via onder andere professionele leergemeenschappen - tot **reflectie over hoe meer leerwinst gecreëerd kan worden** bij sociaal kwetsbare leerlingen;
-

-
- die haar professionals ondersteunt bij het leggen van de **link tussen die bewustwording en de eigen praktijk**, zodat professionals zich ook bekwaam voelen om te reageren op mechanismen van onderwijsongelijkheid;
 - professionals **theoretische kaders en evidence-based literatuur** aanreikt over een cultuur van hoge verwachtingen en ook concrete tools voor klasorganisatie en werkvormen die de “growth mindset” bij sociaal kwetsbare leerlingen bevorderen.

Als sociaal kwetsbare leerling kies ik voor leerkrachten die:

- nadenken over een (mogelijke) **transfer naar de eigen praktijk** of reflecteren in welke mate de huidige praktijken meer leerwinst voor SES-leerlingen kunnen genereren;
- **zich bewust zijn rond sociaaleconomische achterstellingsmechanismen en kansarmoede** en hoe de door hen ontwikkelde acties een impact kunnen hebben op de leerlingen.

BL5

De school bouwt samenwerkingsverbanden uit die het leren en onderwijzen ten goede komen.

De school bouwt aan relaties met ouders en andere partners. Ze verbindt de schoolpraktijk met de thuisomgeving en de lokale en bredere omgeving. Ze zorgt voor een doeltreffende samenwerking met andere partners. Ze legt daarbij prioriteiten in functie van het leren en onderwijzen.

Als sociaal kwetsbare leerling kies ik voor een school die:

- **streeft naar samenwerking rond gelijke onderwijskansen met schoolexterne partners:** bijvoorbeeld met armoede- en welzijnsorganisaties, met brugfiguren, ervaringsdeskundigen uit diverse kansengroepen, schoolopbouwwerk, huiswerkklassen, buddyprojecten;
- **streeft naar samenwerking met basiseducatie, CVO en Vorming Plus voor het investeren in vaardigheden van ouders** (ICT-vaardigheden, pedagogische vaardigheden, taalvaardigheid...);
- **inspraak verleent aan sociaal kwetsbare ouders in de verdeskundiging van het schoolteam** rond gelijke onderwijskansen;
- **samenwerkt met lokale besturen.** Voorbeelden: (1) De speelpleinwerking die plaats vindt op het schoolterrein. (2) Samenwerking met organisaties rond vrije tijd;
- **samenwerkt met vrije tijdspartners (cultuur, sport, natuurexploratie, jeugdwerk...)** in de regio voor het scheppen van aantrekkelijke, informele leeromgevingen (bv.

zomerkampen, animatie...). Samenwerking met vrijetijdspartners kan de kinderen ook de kans geven om hun hobby in de school te beoefenen, wat laagdrempeliger is en minder bedreigend. Deze samenwerking kan er ook toe leiden dat kwetsbare kinderen hun ingang vinden in het verenigingsleven en dat het verenigingsleven zich daar ook meer op instelt;

- **erkent dat het tijd vraagt om vertrouwen op te bouwen.** Families hebben soms frustrerende ervaringen opgedaan in het verleden. Diensten/activiteiten die tegemoetkomen aan de noden van de families kunnen als opstapje dienen voor andere vormen van betrokkenheid.

Als sociaal kwetsbare leerling kies ik voor leerkrachten die:

- oog hebben voor wat leerlingen en ouders nodig hebben en zo het persoonlijke netwerk of het netwerk van de school kunnen aanspreken.

Bronnen

- Zygmunt e.a., 2020 (traject voor studenten lerarenopleiding)

Instrumenten

- SDL, VBJK, & Ugent. (2018). Warm, welkom en wederkerig. Naar een goede ouder-schoolsamenwerking. Inspiratieboek voor kleuteronderwijs. Brussel: ESF / AMIF

Vormingsaanbod

- <https://www.schoolzonderracisme.be/aanbod/ondersteuning/tips-voor-ouderparticipatie>
-

BL6 De school communiceert transparant over haar werking met alle betrokkenen.

De school voert een actieve communicatie met interne en externe belanghebbenden over haar doelen, resultaten, effecten en (onderwijskundige) ontwikkelingen. Ze creëert hiervoor voldoende mogelijkheden tot open dialoog.

Als sociaal kwetsbare leerling kies ik voor een school die:

- bij het **inschrijvingsmoment** alle ouders informeert over het PPGO! en over de rechten en plichten die hierbij horen. Dit versterkt de waarde van het diversiteitsbeleid;
-

-
- door **meer te weten over de achtergronden** van leerlingen culturele bruggen bouwt tussen klassen en gemeenschappen;
 - **informele activiteiten plant** waarbij schoolleiding, schoolteamleden, gezinnen bijeenkomen;
 - **gezinnen de informatie bezorgt die ze nodig hebben** over de school, de leerkrachten, de klas, maar ook over de rechten van het gezin en de verwachtingen vanuit de school;
 - formele doelen bepaalt om gezinnen te betrekken die de diversiteit in de leerlingenpopulatie weerspiegelen;
 - zowel overeenkomsten als verschillen erkent tussen leerlingen en families. Het zoeken van gemeenschappelijke gronden en tegelijk verschillen erkennen en respecteren is essentieel;
 - **ondersteuning voorziet om migrantenfamilies te helpen** bij het verstaan hoe de school werkt en wat verwacht wordt van zowel de families als de leerlingen, en daarbij bijvoorbeeld ook filmpjes inschakelt, maar die ook omgekeerd de school helpt te verstaan wat de ouders verwachten.
 - beschikbaar zijn voor een **laagdrempelige babbel** en rechtstreeks contact met de ouders;
 - alle ouders met respect behandelt: niemand wil kansarm genoemd worden. **Gebruik brieven enkel als het nodig is** en hou ze kort, duidelijk en concreet. Schoolcommunicatie is voor veel ouders te moeilijk. **Pas je taalgebruik aan**. Ze spreken weinig over ideeën ('stel dat'), veel over concrete situaties en ze gebruiken weinig beeldtaal of abstracte woorden. Maak je uitspraken concreet met voorbeelden en laat de leerlingen vaak aan het woord.

Instrumenten

- GO! ouders ondersteunt ouderwerkingen en schoolteams om aan de slag te gaan rond ouderbetrokkenheid. Je vindt tal van materialen en ondersteuningsmiddelen op de website www.go-ouders.be
<https://www.go-ouders.be/hoe-nemen-we-alle-ouders-mee-0>
 - Pedagogisch cahier: Anderstalige nieuwkomers in het basisonderwijs: geen 'apart' verhaal – PBD-GO! – uitg. Politeia
-

3.2.2 De school ontwikkelt en voert een personeels- en professionaliseringsbeleid

BL9

De school ontwikkelt en voert een doeltreffend professionaliseringsbeleid en heeft hierbij specifieke aandacht voor beginnende leraren.

De school ontwikkelt een systematisch professionaliseringsbeleid. Hierbij staan de professionaliseringsnoden van de teamleden en de prioritaire doelen van de school centraal. De school bevordert de professionele dialoog en reflectie over leren en onderwijzen en biedt hierbij de nodige ondersteuning. Interne en externe expertisedeling worden gestimuleerd. De school moedigt de implementatie van professionaliseringsinitiatieven aan en volgt de effecten ervan op. Beginnende teamleden krijgen een passende begeleiding.

Als sociaal kwetsbare leerling kies ik voor een school die:

- **een schoolcultuur van hoge verwachtingen creëert en een growth mindset cultiveert bij leerlingen.** De school zet in op een professionaliseringsaanbod dat leerkrachten en teams overtuigt dat de intelligentie van leerlingen niet vastligt, maar kan groeien. Daarbij aansluitend kunnen deze initiatieven ook bestaan uit het aanreiken van theoretische kaders en evidence-based literatuur over dit thema en van concrete tools voor klasorganisatie en werkvormen die de growth mindset bij hun kwetsbare leerlingen, bevorderen;
- **inzet op het kunnen maken van de transfer van theorie of verworven inzichten rond GOK naar (een verbetering van) de eigen praktijk.** Professionaliseringsinitiatieven van de school zetten in op een reflectieve dialoog tussen theorie en praktijk, en die dialoog wordt gevoed met zowel een sterk theoretisch luik als met concrete instrumenten voor de praktijk. Volgende strategieën kunnen gevolgd worden: (1) levensechte voorbeelden van leraren die omgaan met diversiteit via klasobservatie of video's, (2) professionele leergemeenschappen rond beter omgaan met diversiteit, (3) action-research projecten, (4) training voor schoolleiders in diversiteitsmanagement, (5) Bespreken van literatuur over GOK;
- **aandacht heeft voor de vorming van schoolteams in datageletterdheid.** Die expertise maakt het mogelijk om de eigen prestaties inzake het verminderen van de SES gradiënt bij hun leerlingen te kunnen monitoren, evalueren en verbeteren;
- **aandacht heeft voor de professionalisering van directie- en beleidsfuncties via directieopleidingen of een aanbod specifiek voor GOK- of zorgleerkrachten, zorgcoördinatoren en beleidsondersteuners.** In dit aanbod kan men naast sensibilisering focussen op het verhogen van het beleidsvoerend vermogen en datageletterdheid rond GOK in scholen, maar ook op het leren uitbouwen van een partnership met ouders, andere scholen en (externe) organisaties uit de lokale omgeving;
- **nadenkt hoe men een collectieve leercultuur kan faciliteren door meer tijd te genereren voor collectieve interne verdeskundiging.** Dit kan onder andere door scholen te stimuleren om hun SES-uren aan te wenden om het gehele team of een

groep leerkrachten lesvrij te maken in functie van collectief leren rond gelijke onderwijskansen (zie ook Juchtmans & Vandenbroucke, 2013).

Bronnen

- Dweck, C. S. (2010). Even geniuses work hard. Educational Leadership, 68(1), 16.
 - Fraser, D. M. (2018). An exploration of the application and implementation of growth mindset principles within a primary school. British Journal of Educational Psychology, 88(4), 645-658
 - Claro, S., Paunesku, D., & Dweck, C.S. (2016). Growth mindset tempers the effects of poverty on academic achievement. Proceedings of the National Academy of Sciences - PNAS, 113(31), 8664-8668.
 - De Smet, M., Ruys, I., & Frijns, C. (2019). Collectief leren via samenwerking met externe professionals. Eindrapport literatuurstudie. Gent: Steunpunt Onderwijsonderzoek.
 - Fowler & Jouganas, 2020; Theoharis & Scanlan, 2015), Fowler D.J. & Jouganas S.M. (2020) Leadership Practices for Supporting Equity in the PreK-12 Educational Setting. In: Papa R. (eds) Handbook on Promoting Social Justice in Education. Springer, Cham.
 - Juchtmans, G. & Nicaise, I. (2020), Naar een versterking van het Vlaamse gelijke onderwijskansenbeleid. Verslag van een consensusbevraging van experts. Zie: <http://steunpuntsono.be/portfolio/naar-een-versterking-van-het-vlaamse-gelijke-onderwijskansenbeleid-verslag-van-een-consensus-bevraging-van-experten/>
 - Schildkamp, K., Poortman, C. L., & Handelzalts, A. (2016). Data teams for school improvement. School Effectiveness and School Improvement, 27(2), 228-254.
-

Vormingsaanbod

Veranderingstraject “onderzoekend leidinggeven” in het 3BP van de PBD: scholen worden ondersteund om datagedreven aan de slag te gaan vanuit een door de school zelf gekozen focus die aan GOK gerelateerd kan zijn.

3.2.3 De school ontwikkelt en voert een financieel en materieel beleid

BL10 De school ontwikkelt en voert een doeltreffend financieel en materieel beleid.

De school heeft zicht op de materiële noden. Ze wendt de toegekende middelen aan op basis van duidelijke en overlegde criteria in functie van de prioriteiten en de doelen die ze wil bereiken. De school volgt de effecten van haar financieel en materieel beleid op.

Als sociaal kwetsbare leerling kies ik voor een school die:

- de aanwending van GOK-middelen op een overtuigende en transparante manier kan verantwoorden;
 - een lerend schoolteam opzet dat strategisch reflecteert over efficiënte manieren om hun extra middelen in te zetten ten behoeve van sociaal kwetsbare leerlingen, met wetenschappelijke en professionele ondersteuning.
-

BL11 De school beheerst de kosten voor alle lerenden.

De school reflecteert over de kosten voor alle lerenden. Ze maakt strategische keuzes om deze te beheersen. Ze heeft hierbij bijzondere aandacht voor maatschappelijk kwetsbare groepen. De school communiceert transparant over de kosten met alle belanghebbenden.

Als sociaal kwetsbare leerling kies ik voor een school die:

- zich bewust is van de rol die een school kan spelen in het tegengaan van armoede (zonder daarvoor alleen verantwoordelijk voor te zijn) en hoe ze mee de omstandigheden kunnen creëren om armoede op lange termijn te verminderen;
- zorgt voor een vast inschrijfteam met mensen die 'opgeleid' zijn om (kans)armoede te detecteren. Een warm onthaal werkt drempels weg en je komt meer te weten. **Wees alert voor signalen** die wijzen op (kans)armoede. Gebruik deze signalenlijst, maar besef wel dat niet alle signalen rechtstreeks naar armoede wijzen. Vermijdt dan ook vooroordelen: iemand met een andere thuistaal is niet per definitie kansarm. Bekijk ze met collega's, de zorgcoördinator, CLB-medewerker. En bespreek met het gezin wat je samen kan doen;
- **leerlingen nooit confronteert met onbetaalde facturen.** Onderhandel over onbetaalde rekeningen rechtstreeks met de ouders. Ondertussen blijft de leerling meedoen met activiteiten, krijgt hij zijn schoolmateriaal, ontvangt hij zijn documenten;
- **een goede materiële omkadering creëert.** Voorzie op school toegang tot het web. Ga na of alle leerlingen thuis een computer en internet hebben, en of het gezin ermee kan werken. Een goede studiekeuzebegeleiding houdt daarmee rekening;
- **de expertise benut van het CLB en het ruimere middenveld dat vertrouwd is met armoede en de gevolgen ervan. LOP's, steden en gemeenten, het schoolopbouwwerk;**
- **samenwerkt met externe hulpverleners.** Zoek uit wie de vertrouwensfiguren voor het gezin zijn en voor de leerling zelf. Bekijk samen wat de school kan doen.

Als sociaal kwetsbare leerling kies ik voor leerkrachten die:

- **zich proberen inleven in de emotionele impact van armoede** op de leerlingen en hun leerprestaties, die inzicht hebben in de leefwereld van mensen in armoede;
- **luisteren naar mensen in armoede** en wat er volgens hen nodig is om aan armoedebestrijding te doen;
- **inzicht hebben in de materiële omstandigheden** van leren en de context van armoede;

-
- **genueanceerd naar kinderarmoede kijken**, om oorzaken en oplossingen te zoeken;
 - **vermijden om kinderarmoede in verband te brengen met een probleem**: “slechte ouders”, “onschuldige slachtoffers die geholpen moeten worden”... In plaats daarvan vooral uitnodigend en toekomstgericht werken: “de kracht van kinderen in armoede”, “als we samenwerken bereiken we iets”...;
 - **sociaal kwetsbare ouders niet zien als een probleem voor GOK**, maar als deel van de oplossing;
 - de gezinssituatie en de noden/situatie van leerlingen meer **proactief** in kaart brengen;
 - **de verantwoordelijkheid ook niet uit handen van de ouders halen**. Ouders moeten sterker gemaakt worden en niet betutteld.

Bronnen

- SOS Schulden op School (2020), “Omgaan met schulden op school. Pakket van vijf. Studeren zonder in het krijt te staan”, Politeia.
- GO! Visietekst “Schoolkosten en onbetaalde schoolfacturen” (2013)

Instrumenten

- GO! ouders, Schoolkosten. Ouderblik. Zie: https://www.go-ouders.be/sites/default/files/atoms/files/Ouderblik_schoolkosten.pdf
- Het Krijt-team ontwikkelde verschillende praktische handleidingen en goede praktijken: <https://www.aanpakschoolfacturen.be/tools/>
- Hoe kan je armoede op school herkennen en aanpakken? Met deze signalenlijst en tips van armoedeorganisaties maak je werk van een sterk armoedebeleid: <https://www.klasse.be/6821/armoede-school-herkennen-aanpakken/>
- Deze signaallijst maakt je alert. Niet alle signalen wijzen rechtstreeks naar armoede. Bekijk ze met collega’s, de zorgcoördinator, CLB-medewerker en bespreek wat je samen kan doen: https://cdn.klasse.be/wp/wp-content/uploads/2015/09/Klasse_PVDK_signaallijst.pdf
- Professor Baldwin Van Gorp ontdekte 12 brillen om mee naar kinderarmoede te kijken: zie <https://www.klasse.be/39090/12-brillen-kinderarmoede-armoede-kijken/>
- Netwerk tegen armoede, Maak je sterk tegen armoede. Stappenplan voor een beter armoedebeleid op school. file:///C:/Users/jfransen/Downloads/2019-12-17_nta_armoedeopschool_laatste-versie.pdf

Vormingsaanbod

- **vzw Krijt** geeft vormingen over omgaan met armoede en werken aan een kostenbewuste houding in het onderwijs. Vzw Krijt doet dit in overleg en op maat. Scholen zijn wel verplicht om een in traject te stappen tot het voeren van een beleid waar aandacht voor armoede, diversiteit en gelijke kansen integraal deel van uitmaakt. Momenteel zijn aanmeldingen voor nieuwe trajecten pas opnieuw mogelijk vanaf januari 2020. <https://www.aanpakschoolfacturen.be/wat-doen-wij/voor-scholen/>.
-